

IDEOITA JA HYVIÄ KäYtÄNTÖJä Sijaishuollossa asuvan 0-2-vuotiaan Lapsen kanssa työskentelyyn

Vauva- ja taaperoerityisyys:

- Kolme ensimmäistä elinvuotta ovat ratkaisevan tärkeitä lapsen kehitykselle. Lastensuojelun varhainen interventio tuottaa vaikuttavia tuloksia niin yksilön hyvinvoinnille kuin yhteiskunnan panos-tuotos-suhteelle.
- Sijaishuoltoon tuleva vauva elää juuri nyt ainutlaatuista vauva-aikaansa. Onko hänen varhaislapsuutensa turvallinen ja hyvä?
- Lapsen perustarve on kiintyä pysyvään hoivaajaan, joka tarjoaa hellää huolenpitoa ja vastavuoroista vuorovaikutusta. Pysyvyys on lapsen oikeus – ei hoivan jatkuvaa vaihtelua.
- Varhaisen vuorovaikutuksen vaikutukset näkyvät aivojen kehityksessä. Turvallinen ja rakastava hoitosuhde rakentaa myönteisiä aivoyhteyksiä, kun taas kaltoinkohtelu tai jatkuva vaihtuvuus voivat johtaa haitallisiin rakenteisiin.

Vauvan tarpeet ja havainnointi:

- **Arjen rytmi ja tarpeet:** Havainnot vauvasta auttavat ymmärtämään hänen vuorovaikutustaan ja erityistarpeitaan, kuten rauhoittumista ja turvan tarvetta.
- **Lapsen yksilöllisyyden huomiointi:** Tapaamalla vauvaa voi nähdä hänet omana itsenään, ei pelkästään vanhempiensa tai sijaisvanhempiensa kautta.
- **Kehitykselliset tarpeet:** Millaisia kehityksellisiä tarpeita ja tehtäviä kuuluu juuri tämän ikäisen lapsen elämään?
- **Havainnointitiedon merkitys:** Perhehoitaja ja vauvan elämän muut aikuiset voivat tarjota arvokasta tietoa lapsesta itsestään ja lapsen arjesta, joka auttaa työntekijöitä päätöksenteossa.
- **Tiedonkulku:** Perhehoitajan on hyvä saada vauvan hoitoon liittyvät olennaiset tiedot (esim. terveydentila, lääkitys) jo vastaanottovaiheessa.

Läheissuhteiden tukeminen:

- **Läheisten esille tuominen:** Vauvan tai taaperon kanssa voi käyttää valokuvia, kertoa tarinoita tai leikkiä kotileikkejä. Tämä tekee läheiset tutummiksi. Pienen lapsen kohdalla voi vanhempi tai muu läheinen kuvata esim. lyhyen videon, jota lapsi saa katsoa halutessaan useamman kerran.
- **Vanhempien tapaamiset:** Lapsella on oikeus käsitellä ikävää turvallisessa ympäristössä. Taaperolle on annettava lupa tunteilleen ja niiden käsittelylle.
- **Turvallisuus tapaamisissa:** Jos vanhempi ei ole tapaamiskunnossa, vauvan oikeus turvallisuuteen menee tapaamisen edelle.
- **Vanhempien tuki:** Huolehditaan myös vanhemmille riittävä ja tarpeellinen tuki tapaamisille.
- **Paluu kotiin:** Vauvan siirtymä takaisin vanhempien luo on tehtävä suunnitelmallisesti ja lapsen tahtiin, esimerkiksi vähittäisillä vierailuilla. Vanhemmille taattava riittävä tuki.

Siirtymät ja muutokset:

- **Päätöksenteon nopeus:** Prosessin venyminen voi aiheuttaa vauvalle haittaa. Pysyvyyttä tulee tavoitella nopeasti.
- **Moniaistillinen turva:** Vauvalle tutut äänet, hajut ja rutiinit helpottavat siirtymiä. Vauvan mukana on hyvä kuljettaa tuttua lelua, unirättiä, soittorasiaa tms. Joka vaihtaa kotia lapsen mukana. Siirtymätilanteissa voidaan lapsen elämään tuoda myös tuttuja tuoksuja uudesta kodista tavaroiden ja tekstiilien muodossa.
- **Suunnitelmallisuus:** Siirtymävaiheet vaativat aikaa ja vauvalle tutun aikuisen läsnäoloa. Kaikki uusi, kuten ympäristöt ja hoivaajat, tulee esitellä asteittain.
- **Sanoittaminen:** Myös pienelle lapselle on tärkeää sanoittaa tulevia tapahtumia ja muutoksia.
- **Kehityksellisten ja yksilöllisten tarpeiden huomioiminen:** Millaista kehitysvaihetta pieni lapsi käy juuri nyt läpi? Vierastaako lapsi? Osoittaako lapsi kiintymystä nykyiseen hoivaajaansa? Millaisiin asioihin tulisi kiinnittää huomiota? Nämä asiat tulee ottaa huomioon tutustumisen ja konkreettisen muuton aikatauluissa.

Vauvalähtöiset toimintamallit yhteydenpidon kysymyksissä:

- **Tapaamisten suunnittelu vauvan rytmiin:** Päiväuni- ja ruokailuaikataulut sekä mahdolliset erityistarpeet tulee huomioida.
- **Tapaamisympäristö:** Paikan on oltava turvallinen, rauhallinen ja vauvalle miellyttävä (esim. hyvä valaistus, pehmeät alustat).
- **Työntekijän rooli tapaamisissa:** Työntekijä varmistaa vauvan tarpeiden olevan keskiössä ja havainnoi vauvan reaktioita.
- **Joustavuus tapaamisissa:** Suunnitelmat mukautuvat vauvan tarpeisiin. Esimerkiksi vanhemman ja vauvan tapaamiset voidaan vähentää yhteen kertaan tietyn ajanjakson aikana, jos se on vauvan edun mukaista.
- **Tilan tarkastelu vauvan näkökulmasta:** Jos tapaamispaikka on uusi, varmista, että se on vauvalle mukava ja turvallinen:
 - Onko lattia kylmä?
 - Häikäisevätkö valot?
 - Onko tilassa pehmeitä alustoja tai mahdollisia vaaranpaikkoja?
- **Vuorovaikutus ja turvallisuus:** Lämmin vuorovaikutus (katsekontakti, iloiset ilmeet, hassuttelu) luo vauvalle turvallisen ilmapiirin.
- **Tuttu tuoksu turvaksi:** Vauvaa tapaamisissa tukee tuttu aikuinen tai esine, kuten viltti, huppari tai huivi, jossa on tutun aikuisen tuoksu.
- **Hitaasti lähestyen:** Työntekijä antaa vauvalle aikaa tottua läsnäoloonsa eikä heti nappaa häntä syliin.
- **Rauhoittuminen tapaamispaikassa:** Vauvan annetaan asettua uuteen tilaan tutun aikuisen kanssa ennen kuin hän siirtyy sylistä syliin.
- **Vanhempien tukeminen:** Vanhemmalle tulee tarjota riittävää ja tarpeellista tukea tapaamisilla. Yhdessä vanhemman kanssa voi myös ihmetellä vauvaa ja vauvan viestejä.
- **Tapaamisprotokolla:** Jos tapaamispaikka on ostopalvelu, sovitaan yhdessä selkeä toimintamalli. Käytännöt määritellään konkreettisesti, esimerkiksi:
 - Miten tapaaminen alkaa ja päättyy?
 - Kuka seuraa vauvan jaksamista?
 - Miten varmistetaan, että vauvalähtöisyys toteutuu?

Elämäntarinan merkitys:

- **Tarinan taltiointi:** Vauvan elämäntarinan rakentaminen ja tallentaminen ovat tärkeitä, jotta lapsi voi myöhemmin ymmärtää varhaisia vaiheitaan.
- **Kehityksen ja arjen taltiointi:** Perhehoitaja voi kirjata ylös lapsen kehityksestä ja arjesta merkittäviä hetkiä.
- **Siirtymien dokumentointi:** Muuttojen ja tärkeiden vaiheiden kuvaaminen auttaa lasta hahmottamaan omaa elämäänsä.
- **Tarinoiden säilyttäminen:** Valitse yksi lapsen historiaan liittyvä tarina, joka tallentuu lapsen muistiin ja identiteettiin.
- **Muistot mukaan:** Kriisiperhe tai lyhytaikainen sijaisperhe voi antaa mukaan valokuva-albumin yhteystiedoilla.
- **Dokumentointi:** Työntekijä voi tallentaa lapsen kuvia asiakirjoihin, ja perhehoitaja voi esimerkiksi painaa vauvan jalan- tai kädenjäljen muistoksi.
- **Leikit ja elämäntarina:** Lapsen elämäntarinan asioita voi käsitellä leikin kautta, esimerkiksi legoilla tai pienillä eläinhahmoilla.
- **Viesti tulevaisuuteen:** Kirjoita jokaisella tapaamisella vauvan kauneimmista puolista yksi lause. Ajattele sitä viestinä vauvan tulevaisuudelle – lempeänä aikakapselina.

Hyvä muistaa:

- Vauva ei voi tukea vanhempaa – aikuisen tehtävä on tukea vauvaa.
- Vauvaa ei saa käyttää "testikappaleena" vanhemmuuden arvioinnissa. Jos vanhemmuus ei kannu, päätöksiä on uskallettava tehdä.
- Vauvan tarpeet eivät voi odottaa – varhaiset ihmissuhteet luovat pohjan koko elämän hyvinvoinnille.
- Lapsen oikeus rakkauteen ja huolenpitoon. Jokaisella lapsella on oikeus saada osakseen hyväksyntää, rakkautta ja hellyyttä.
- Lapselle siirtyy tunnetasolla kokemus siitä, että hänestä on pidetty huolta. Tämä tukee hänen kasvuaan ja kehitystään.
- Lapsella on oikeus kiintymyssuhteeseen häntä hoitavaan aikuiseen. Tämä suhde tukee lapsen turvallisuuden tunnetta ja minäkuva.

Organisaatiotason käytännöt:

- Kehitetään laatukriteerit 0-2-vuotiaiden lasten asiakastyölle.
- Lisätään asiakassuunnitelmapohjiin esimerkkejä vauvalähtöisestä toiminnasta.
- Perustetaan perhehoitajien kehittäjäryhmä, joka arvioi säännöllisesti organisaation toimintatapoja.
- **Hyvä asenne ja rehellisyys:** Aikuisen tulee kohdata asiat avoimin mielin ja rehellisesti.
- **Tiimin vahvuudet käyttöön:** Hyödynnä yksikön tai tiimin vauvaosaamista – yksin ei tarvitse osata kaikkea. Vauvan etu löytyy pysähtymällä ja yhdessä pohtimalla; automaattisia oikeita vastauksia ei aina ole.
- **Vauvan tarpeet etusijalle:** Älä anna aikuisten kiireiden viivästyttää vauvan tarpeisiin vastaamista.
- **Riittävästi aikaa tapaamisille:** Varaa tapaamisille aina tarpeeksi aikaa, jotta ehtii:
 - Rauhoittaa tunnelmaa.
 - Havainnoida vauvaa.
 - Huomioida vanhempi tai perhehoitaja.
- **Työntekijöiden on osattava "virittäytyä"** vauvan viestintäkanaville – vauva viestii kehollaan, eleillään ja ilmeillään, vaikka ei puhu.
- **Huolenaiheiden käsittely:** Nosta huolenaiheet esille vauvan tarpeet edellä.
- **Välineet avuksi:** Esimerkiksi isomman taaperon kanssa Kirahvi Mainion tilanekortit voivat helpottaa keskusteluja – myös vanhempien kanssa.
- **Yhteinen tavoite:** Kaikki haluavat vauvan voivan hyvin. Vauva nostetaan työskentelyn keskiöön ja muistutetaan yhteisestä agendasta.
- **Tapaamissuunnitelman säännöllinen tarkastelu:** Suunnitelmaa muokataan vauvan tarpeiden mukaisesti.
- **Vauvan aika on erilaista:** Muista, että vauvan aikakäsitys eroaa aikuisen käsityksestä. Kuukausi voi olla vauvalle valtava osa hänen elämästään.
- **Asuinpaikan jatkuvuus:** Pyri välttämään vauvan asuinpaikan toistuvia vaihtoja. Pohdi tarkasti ratkaisut, jotka tukevat yhtenäistä polkua, mutta vältä hätiköityjä päätöksiä.
- **Valmistautuminen tapaamisiin:** Ennen tapaamista virittäydy "vauvamoodiin". Pysähdy hetkeksi ja käy muistilistan avulla läpi, miten voit tuoda vauvan tarpeet keskiöön.
- **Vauvan tarpeet ovat ensisijaisia:** Jos vauva tarvitsee vaipanvaihtoa, ruokaa tai rauhoittumista, ne menevät aina aikuisten tarpeiden edelle – myös neuvottelujen aikana.